

POVRATAK ŠERLOKA HOLMSA

Prevod: Ivan Bošković

NAPUŠTENA KUĆA

Bilo je to u proleće 1894. godine, kad je ceo London bio zainteresovan, a pomodni svet i užasnut, ubistvom plemića Ronalda Adera pod vrlo neobičnim i neobjašnjivim okolnostima. Javnosti je policijska istraga već bila otkrila glavne stavke tog zločina, ali je mnogo toga ostalo nepoznato, jer je slučaj bio toliko očit da nije bilo neophodno iznositi detalje. Tek sad, posle skoro deset godina, dopušteno mi je da izložim čitav niz događaja tog čuvenog slučaja. Taj zločin je bio zanimljiv sam po sebi, ali ta zanimljivost je meni bila ništavna u poređenju sa njegovim nastavkom, koji me je šokirao više nego išta u mom burnom životu. Čak i sad, posle toliko vremena, uzdrhtim kad se setim te iznenadne radosti, zapanjenosti i neverice koje su me sasvim preplavile. Javnost, koja je ispoljila izvesno zanimanje za moje zapise o mislima i akcijama jednog vrlo znamenitog čoveka, ne treba da mi zamera što ta najnovija saznanja nisam odmah podelio s njom; ja bih to smatrao svojom prvom dužnošću, samo da mi to nije izričito zabranio baš taj čovek. Tek prošlog meseca sam oslobođen te zabrane.

Naravno da me je blisko prijateljstvo sa Šerlokom Holmsom duboko zainteresovalo za kriminal, i da sam posle njegovog nestanka i dalje pažljivo čitao o raznim problemima koji su objavljivani, i čak pokušao više puta da iz čisto ličnog zadovoljstva upotrebim njegove metode pri njihovom rešavanju, u čemu nisam baš imao uspeha. Nijedan od tih slučajeva nije me tako privukao kao tragedija Ronalda Adera. Dok sam čitao nalaze istrage, koji su ukazivali na ubistvo s predumišljajem od strane neke nepoznate osobe ili osoba, shvatio sam jasnije nego ikad kakav je gubitak ovoj zemlji nanela smrt Šerloka Holmsa. Bilo je detalja u tom čudnom slučaju koji bi, bio sam siguran, njega naročito privukli, i policiji bi sigurno uveliko pomogla moć opservacije i pronaljaljivost prvog kriminologa u Evropi. Ceo dan sam obilazio bolesnike i razmišljao o tom slučaju, ne nalazeći nikakvo adekvatno objašnjenje. Rizikujući da ponovim ono što već i vrapci znaju, rekapituliraću činjenice prikazane javnosti po zaključenju istrage.

Ronald Ader je bio drugi sin eryl od Majnuta, u to vreme guvernera jedne od australijskih kolonija. Aderova majka se vratila iz Australije da bi se podvrgla operaciji katarakte, i ona, njen sin Ronald i kći Hilda živeli su zajedno u Park Lejnu 427. Taj mladić se kretao u najboljem društvu, nije imao, koliko se znalo, neprijatelja niti kakvih poroka. Bio je veren sa gđicom Edit Vudli, iz Karstersa, ali je ta veridba sporazumno raskinuta nekoliko meseci ranije, i nije bilo znakova da je taj raskid ostavio nekog dubljeg traga na njemu. Taj čovek je živio u uskom i konvencionalnom krugu ljudi, jer je imao tihe navike i mirnu ćud. Pa

ipak je tog lakomislenog mladog aristokratu zadesila čudna i sasvim neočekivana smrt, između deset i jedanaest sati i dvadeset minuta uveče, 30. maja 1894. godine.

Ronald Ader voleo je karte i stalno je igrao, ali nikad za prevelike svote. Bio je član kartaskih klubova *Boldvin*, *Kevenđiš* i *Bagatel*. Ispostavilo se da je posle večere, na dan svoje smrti, odigrao partiju vista u ovom poslednjem klubu, a u istom klubu se kartao i predveče. Oni koji su igrali s njim – g. Marej, ser Džon Hardi i pukovnik Moran – posvedočili su da je igra bila vist, i prilično ujednačena. Mladi Ader je možda izgubio pet funti, ali ne više od toga. Bio je prilično bogat, i takav gubitak nije na njega mogao uticati. Igrao je skoro svaki dan u jednom ili u drugom klubu, bio je oprezan igrač i obično dobijao. Ispostavilo se u istrazi da je pre izvesnog vremena dobio, igrajući u paru sa pukovnikom Moranom, čak četiri stotine dvadeset funti od Godfrija Milnera i lorda Balmorala. Toliko o njegovoj skorijoj istoriji, kakvu je istraga utvrdila.

Na dan zločina vratio se iz kluba tačno u deset uveče. Njegova majka i sestra behu izašle i provodile su večer s nekim rođakom. Služavka je izjavila da je čula kako on ulazi u prednju sobu na drugom spratu, gde je obično i boravio. Ona je bila tamo već upalila vatru i pošto se dimila, otvorila je prozor. Nikakav zvuk iz te sobe nije se čuo do jedanaest i dvadeset, kad su se leđi Majnut i njena kći vratile. U nameri da mu požele laku noć, popele su se do njegove sobe, ali su vrata bila zaključana iznutra, i nije bilo nikakvog odgovora na njihovu viku i lupanje. Pozvale su pomoć, i vrata su razvaljena. Nesrećni mladić nađen je kako leži kod stola. Glava mu je bila strašno unakažena revolverskim metkom, ali u sobi nije nađeno nikakvo oružje. Na stolu su ležale dve novčanice od po deset funti i sedamnaest funti i deset penija u srebru i zlatu, naslagano u gomilice raznih vrednosti. Bio je tu i list papira na kojem su bile neke brojke, a nasuprot njima, imena nekih njegovih klupskih prijatelja, na osnovu čega se nagađalo da je pre svoje smrti računao svoje gubitke ili dobitke na kartama.

Detaljna istraga samo je iskomplikovala stvar. Pre svega, nije se mogao naći razlog zašto se mladić zaključao. Postojala je mogućnost da je to uradio ubica i da je posle toga pobjegao kroz prozor. Ali visina je bila bar dvadeset stopa, a dole je bila leja šafrana u punom cvatu. Ni na cveću ni na tlu nije bilo nikakvih tragova, kao ni na uskoj traci trave koja odvaja kuću od puta. Očito se mladić sam zaključao. Ali kako je onda ubijen? Niko se nije mogao popeti do prozora a da ne ostavi tragove. Ako je ubica pucao kroz prozor, zaista bi bio neverovatno hitac koji bi revolverom zadao tako strašnu smrtonosnu ranu. Uz to, Park Lejn je prometna ulica, i na stotinak jardi od kuće nalazi se stajalište fijakera. Niko nije čuo pucanj. A ipak je tu bio leš, i revolversko tane, koje se rasprsnulo u glavi žrtve i izazvalo trenutnu smrt. Takve su bile okolnosti misterije Park Lejna, još komplikovanije zbog odsustva bilo kakvog motiva jer, kao što sam rekao, nije se znalo da mladi Ader ima ijednog neprijatelja, a do pokušaja krađe novca ili kakve druge dragocenosti iz sobe očito nije došlo.

Ceo dan sam premišljao o tim činjenicama, nastojeći da nađem neku teoriju koja bi ih sve pomirila, i onu liniju najmanjeg otpora za koju je moj jadni prijatelj pričao da je pola-

zište svake istrage. Priznajem da sam vrlo malo uspe-
vao u tome. Uveče sam šetao kroz park, i našao se oko
šest sati u Park Lejnu sa strane ulice Oksford. Grupa
besposličara na pločnicima, koji su zurili u jedan pro-
zor, ukazala mi je na kuću koju sam hteo da pogle-
dam. Visok, mršav čovek s obojenim naočarima, za
koga sam posumnjao da je detektiv u civilu, izlagao
je okupljenima sopstvenu teoriju. Približio sam mu
se što sam više mogao, ali su mi njegove opservacije
izgledale neprihvatljive, pa sam se povukao s prezi-
rom. Okrenuvši se, naleteh na starijeg, oronulog čo-
veka kome iz naručja poispada nekoliko knjiga. Se-
ćam se da sam, skupljajući ih, primetio naslov „Pore-
klo obožavanja drveća”, i pomislio da je to neki siroti
bibliofil koji, da li profesionalno ili iz hobija, sakuplja
opskurnu literaturu. Htedoh se kratko izviniti, ali je
bilo očito da su te knjige, koje sam tako nesrećno sru-
šio, bile pravo blago u očima njihovog vlasnika. S pre-
zrivim režanjem okrenu se na peti i ode, i ja videh kako njegova iskrivljena leđa i beli zulufi
nestaju u gomili.

Moje posmatranje Park Lejna 427 nije mi baš razjasnilo problem. Kuću je odvajao od
ulice nizak zid sa ogradom, ukupno ne viši od pet stopa. Ući u vrt bilo je vrlo lako, ali je
prozor bio potpuno nepristupačan, jer nije bilo oluka ni bilo čega čime bi se popeo i naj-
spretniji penjač. Još zbunjeniji nego pre, vratio sam se u Kensington. Nisam bio u svojoj
radnoj sobi ni pet minuta, kad je došla služavka i rekla da neki čovek hoće da me vidi. Na
moje iznenađenje, bio je to onaj čudni stari sakupljač knjiga, koji je pod miškom nosio svoj
dragoceni tovar.

„Iznenađeni ste što me vidite?“, rekao je čudnim, kreštavim glasom.

Priznao sam da jesam.

„Pa, ja imam savesti, gospodine, i kad sam video da ulazite u kuću, došepao sam do vas
i pomislio, ući ću da vidim tog ljubaznog gospodina, i reći ću mu da ako sam se malo grubo
poneo, nisam mislio ništa loše, i da sam mu vrlo zahvalan što mi je pokupio knjige.”

„Preuveličavate celu stvar“, rekao sam. „Smem li da pitam kako znate ko sam?”

„Pa, gospodine, ako ne uzimam preveliku slobodu, ja sam vaš sused, i naći ćete moju
malu knjižaru na uglu ulice Čerč, i biće mi drago da dođete. Možda ste i sami sakupljač,
gospodine; evo *Britanskih ptica* i *Katula* i *Svetog rata* – sve vrlo jeftino, a sa pet knjiga biste
popunili onu ružnu prazninu na drugoj polici.” Osvrnuo sam se da pogledam orman iza
sebe, i kad sam se opet okrenuo, pred mojim radnim stolom stajao je Šerlok Holms i smešio
se. Ustao sam, buljio u njega nekoliko sekundi sasvim zaprepašćen, i onda mora da sam se

onesvestio prvi i poslednji put u životu. Činjenica je da mi je siva magla zatitrala pred očima, i kad se raščistila shvatio sam da mi je kragna olabavljena i osećao ukus brendija u ustima. Holms je bio nagnut nada mnoom, sa flašom u rukama.

„Dragi moj Votsone”, rekao je dobro poznati glas, „dugujem ti hiljadu izvinjenja. Nisam imao pojma da ćeš se tako uzбудiti.”

Zgrabio sam ga za ruku.

„Holmse!”, viknuo sam. „To si stvarno ti? Zar je moguće da si živ? Zar je moguće da si se uspentrao iz onog ponora?”

„Čekaj malo”, rekao je. „Mislim da nisi još spreman da pričamo o tome. Stvarno te je uzdrmla moja nepotrebno dramatična pojava.”

„Dobro mi je, stvarno, Holmse, samo još ne verujem svojim očima. Dobri bože, ko bi pomislio da ćeš ti biti u mojoj kući?” Opet sam ga uhvatio za rukav i osetio pod njim tanku, žilavu ruku. „Pa, duh nisi, u svakom slučaju. Dragi moj družo, strašno mi je drago što te vidim. Sedi i ispričaj mi kako si izašao iz one strašne provalije.”

Seo je naspram mene i zapalio cigaretu na svoj stari nonšalantni način. I dalje je nosio stari redengot trgovca knjigama, ali je ostatak njegove knjižarske garderobe ležao na stolu u gomili starih knjiga. Holms je izgledao još mršaviji i življi nego pre, ali je njegovim orlovskim licem provejavala neka samrtno bela nijansa po kojoj se videlo da u poslednje vreme nije najzdraviji.

„Konačno da se ispružim, Votsone”, rekao je. „Nije šala kad visok čovek mora da smanji svoju visinu za celu stopu na nekoliko sati. A sad, moj dragi družo, u vezi sa trenutnom situacijom, ako mogu da te zamolim za saradnju, čeka nas noćas težak i opasan posao. Ali možda je bolje da ti objasnim celu situaciju kad se posao obavi.”

„Gorim od radoznalosti. Mnogo bih više voleo da to čujem sad.”

„Ideš sa mnoom noćas?”

„Kad god hoćeš i kud god hoćeš.”

„Ovo je stvarno kao u stara vremena. Imaćemo kad da večeramo pre nego što krenemo. A sad o onom ambisu. Nisam imao velikih teškoća da izađem iz njega, iz prostog razloga što nisam u njemu nikad ni bio.”

„Nisi pao u njega?”

„Nisam, Votsone. Ali moja poruka tebi bila je apsolutna istina. Bio sam skoro siguran da sam stigao na kraj karijere kad sam video unekoliko zlokobnu figuru profesora Morijartija, kako stoji na uskoj stazi što vodi u sigurnost. Pročitao sam neumoljivost u njegovim sivim očima. Razmenio sam, dakle, s njim nekoliko reči, i on mi je ljubazno dopustio da napišem kratku poruku koju si docnije primio. Ostavio sam je sa svojom tabakerom i šta-

pom i krenuo stazom, a Morijarti za mnom. Došavši do kraja, stao sam na ivicu ponora. Nije izvukao oružje, već je jurnuo na mene i obujmio me svojim dugim rukama. Znao je da je njegova igra završena, i samo je hteo da mi se osveti. Rvali smo se na rubu provalije. Ali ja znam pomalo džiju-džicu, ili japansko rvanje, što mi je više puta koristilo. Izmigoljio sam se iz njegovog zahvata, i on je sa strašnim krikom napravio nekoliko koraka i mlatio rukama u vazduhu. Nije uspeo da održi ravnotežu i preturio se preko ivice ambisa. Dugo je padao. Onda je udario u neku stenu, i stropoštao se u vodu.”

Slušao sam zapanjeno to objašnjenje, koje je Holms izlagao između dimova cigarete.

„Ali tragovi!”, uzviknuo sam. „Video sam svojim očima da su dva išla niz stazu i da se nijedan nije vratio.”

„Ovako je bilo. Čim je profesor nestao, shvatio sam kakva mi se šansa ukazala. Znao sam da Morijarti nije jedini koji se zarekao da će me ubiti. Bar još trojica bi me još više jurili da osвете smrt svog vođe. Bili su to vrlo opasni ljudi, i neko od njih bi me sigurno sredio. Sa druge strane, kad bi ceo svet bio ubeđen da sam mrtav, oni bi se okurazili, opustili i, pre ili kasnije, mogao bih ja njih da sredim. Onda bi bilo vreme da obznanim da sam još živ. Mozak mi je tako brzo radio da mislim da sam sve ovo promislio i pre nego što je profesor Morijarti dospao do dna rajhenbaškog vodopada.

„Stajao sam i ispitivao zid od stena iza sebe. U tvom slikovitom opisu, koji sam s velikim zanimanjem kasnije pročitao, rekao si da je taj zid bio maltene uspravan. To nije bilo baš tako; bilo je nekih izbočina da se stave noge, i videlo se nešto kao zaravan na njemu. Litica je bila tako visoka da je izgledalo skoro nemoguće uz nju se popeti, ali mi je bilo jednako nemoguće da krenem vlažnom stazom i ostavim tragove. Mogao sam, istina, obrnuti čizme, kao što sam to i uradio u jednoj sličnoj prilici, ali tri traga u jednom pravcu sigurno bi sugerisala obmanu. U celini je bilo najbolje da rizikujem i probam da se popenjem. To nije bio prijatan posao, Votsone. Ispod mene je urlao vodopad. Nisam baš maštovita osoba, ali ti dajem reč da mi se činilo da čujem Morijartija kako vrišti iz ambisa. Jedna greška bila bi fatalna. Više puta, kad bi mi trava iskliznula iz ruke ili se okliznula noga u mokrim udubljenjima stene, mislio sam da sam gotov. Ali sam se ipak penjao, i najzad stigao do jedne zaravni pokrivena nekom zelenom mahovinom, koja se odozdo uopšte nije mogla videti. Tu sam se ispružio kad ste ti, dragi moj Votsone, i svi oni s tobom, istraživali vrlo simpatično i neefikasno okolnosti moje smrti.

„Kada ste napokon svi izveli neizbežan i sasvim pogrešan zaključak, otišli ste u hotel, i ostao sam sâm. Mislio sam da je to kraj mojim avanturama, ali se ispostavilo da ima još iznenađenja. Odozgo se sjurila ogromna stena, pogodila stazu, i skotrljala se u ponor. Na trenutak sam pomislio da je to bila slučajnost; ali pogledavši gore, video sam ljudsku glavu naspram sve tamnijeg neba, i još jedan kamen udario je baš na zaravan na kojoj sam se pružio, na jedva stopu od moje glave. Morijarti nije bio sam. Neki pomagač – a samo jedan pogled na njega rekao mi je kako je taj pomagač opasan – držao je stražu kad me je profesor napao. Sa distance, ne znam kolike, video je smrt svog prijatelja i moje bekstvo.

Zaobilaznim putem, otišao je do vrha litice, i onda nastojao da postigne ono što njegov pajtaš nije uspeo.

„Nisam dugo razmišljao o tome, Votsone. Opet sam video kako to strašno lice gleda preko litice, i znao sam da će me opet gađati. Nekako sam se opet spustio na stazu. Bilo je to sto puta teže nego uspeti se, ali nisam imao vremena da mislim na opasnost, jer je još jedan kamen pao pored mene još dok sam visio sa zaravni. Na pola puta sam se okliznuo, ali, hvala bogu, ipak sam se zadržao, sav iscepan i krvav. Ustao sam, prešao deset milja kroz planinu u mraku, i nedelju dana kasnije našao se u Firenci, siguran da niko živ ne zna šta je sa mnom bilo.

„Samo sam se jednom čoveku poverio – svom bratu Majkroftu. Dugujem ti mnogo izvinjenja, dragi moj Votsone, ali je bilo vrlo važno da se misli da sam mrtav, i ti sasvim sigurno ne bi onako ubedljivo opisao moj nesrećni kraj, da nisi i sam mislio da je to istina. Više puta sam se tokom protekle tri godine latio pera da ti pišem, ali sam se uvek plašio da bi te tvoja osećanja prema meni navela na neku indiskreciju koja bi odala moju tajnu. Zato sam se okrenuo od tebe kad si mi oborio knjige, jer sam tad bio u opasnosti, i svaki tvoj izraz iznenađenja i emocija mogao je skrenuti pažnju na moj identitet i izazvati nepopravljivo loše posledice. Što se tiče Majkrofta, morao sam mu se poveriti ne bih li dobio novac koji mi je bio potreban. Događaji u Londonu nisu se odvijali kako sam se nadao, jer je sudenje Morijartiju ostavilo na slobodi dva najopasnija člana bande, dva moja neprijatelja koji najviše čeznu da mi se osvete. Putovao sam zato dve godine po Tibetu, bio u Lasi i proveo nekoliko dana sa Dalaj-lamom. Možda si čitao o znamenitim istraživanjima Norvežanina po imenu Sigerson, ali ti sigurno nikad nije palo na pamet da u stvari dobijaš vesti od svog prijatelja. Onda sam prošao kroz Persiju, svratio do Meke, i bio u kratkoj ali vrlo zanimljivoj poseti kalifu u Kartumu, o čijem sam rezultatu javio Ministarstvu spoljnih poslova. Vrativši se u Francusku, proveo sam nekoliko meseci istražujući derivate ugljenog katrana, u laboratoriji u Monpeljeu, na jugu Francuske. Kad sam završio s tim, sa dobrim rezultatima, spremao sam se da se vratim u Englesku, a u tome su me požurile i vesti o ovoj vrlo zanimljivoj misteriji Park Lejna. Ona me je privukla jer mi se činilo da ima neke veze lično sa mnom. Odmah sam došao u London, posetio samog sebe u ulici Bejker, bacio gđu Hadson u silnu histeriju, i video da je Majkroft sačuvao moj stan i moje papire tačno onako kako sam ih i ostavio. Tako sam se, dragi moj Votsone, danas u dva sata našao u svojoj staroj fotelji u vlastitoj staroj sobi, samo sa željom da vidim svog starog prijatelja Votsona u drugoj fotelji, koju je tako često krasio.”

Takva je bila zanimljiva pripovest koju sam slušao te aprilske večeri – pripovest koja bi bila sasvim neverovatna da je nije potvrđivao stvarni pogled na tu visoku, mršavu figuru i živo, energično lice, za koje sam mislio da ga neću više nikad videti. „Rad je najbolji protivotrov za žalost, dragi moj Votsone”, rekao je, „ a za nas dvojicu večeras ima ozbiljnog posla.”

Uzalud sam ga molio da mi kaže nešto više. „Čućeš i videćeš dovoljno pre jutra”, odgovorio je. „Imamo dosta da pričamo o tri protekle godine. Neka to bude dovoljno do pola deset, kad započinjemo ovu veliku priču o napuštenoj kući.”

Bilo je zaista kao u stara vremena kad sam, u to vreme, sedeo pored njega u dvokolici, sa revolverom u džepu i trepetom avanture u srcu. Holms je bio hladan, ozbiljan i ćutljiv. Na svetlosti ulične svetiljke, koja je padala na njegove oštre crte, video sam da se namrštio, stisnuo usne i duboko se zamislio. Nisam znao kakvu to zver treba da lovimo u mračnoj džungli kriminalnog Londona, ali sam bio ubeđen po držanju tog vrhunskog lovca da je avantura vrlo ozbiljna, a podrugljivi osmeh, koji je katkad izbijao na njegovom asketskom licu, nagoveštavao je malo dobra objektu našeg traganja.

Mislio sam da idemo u ulicu Bejker, ali je Holms zaustavio kola na uglu Kevendiš skvera. Primetio sam da je, dok je izlazio, vrlo pažljivo osmatrao levo i desno, a na svakom kasnijem uličnom uglu pažljivo je proveravao da li nas neko prati. Naša ruta je sigurno bila čudna. Holms je odlično poznao splet uličica za koje nisam znao ni da postoje. Najzad smo izbili na jednu, oivičenu starim, sumornim kućama, koja nas je odvela do ulice Mančester, pa onda u ulicu Blandford. Holms je brzo skrenuo u jedan uski prolaz, ušao kroz drvenu kapiju u pusto dvorište, i onda otključao zadnja vrata jedne kuće. Ušli smo i zatvorili vrata za sobom.

To mesto je bilo u mrklom mraku, ali je bilo očito da je kuća napuštena. Koraci su nam pucketali po golim daskama, a kad sam ispružio ruku, dotakao sam zid sa kojeg je papir visio u trakama. Holms mi je stegnuo članak hladnim, tankim prstima i poveo me niz dugačak hol, dok kroz prozor nad vratima ne videh slabašno svetlo. Tu je Holms naglo skrenuo desno, i mi se našosmo u velikoj, kvadratnoj, praznoj sobi, vrlo mračnih ćoškova, ali u sredini slabo osvetljenoj svetlom sa ulice iza kuće. Nije bilo nikakve svetiljke, a prozor je bio prekriven debelim slojem prašine, pa smo jedva nazirali jedan drugoga. Holms mi je stavio ruku na rame i prineo usta uhu.

„Znaš li gde smo?”, prošaptao je.

„Pa ovo je ulica Bejker”, odgovorio sam, buljeći kroz mutni prozor.

„Da. Nalazimo se u Kamden hausu, preko puta našeg starog stana.”

„Ali zašto smo ovde?”

„Jer je odavde odličan pogled. Molim te, Votson, priđi malo bliže prozoru, ali pazi da se ne vidiš spolja, i pogledaj naš stari stan – polazište tolikih naših avantura. Videćemo da li su mi tri godine odsu-

stva sasvim oduzele sposobnost da te iznenadim.” Prišao sam oprezno i pogledao u poznati prozor. Zamalo nisam kriknuo od uzbuđenja. Zastori na njemu bili su spušteni, a u sobi je gorelo jako svetlo. Senka čoveka koji je sedeo u fotelji u njoj jasno se ocrtavala na svetlom prozoru. Nije moglo biti greške u držanju glave, četvrtastim ramenima, oštrim crtama. Lice joj je bilo poluokrenuto, i efekat je bio kao kod onih crnih silueta koje su naši dedovi voleli da uokviruju. Bio sam tako zapanjen da sam pružio ruku da vidim da li taj čovek stoji pored mene. On se nemo tresao od smeha. „Pa?“, rekao je.

„Blagi bože!“, uzviknuo sam. „Pa to je čudesno!“

„Mislim da godine i navike ne škode mojoj domišljatosti“, rekao je, i prepoznao sam u njegovom glasu ton umetnika ponosnog na svoje delo. „Stvarno je kao ja, a?“

„Mogao bih se zakleti da si to ti.“

„Zasluge pripadaju g. Oskaru Menjeu, iz Grenobla, koji je nekoliko dana pravio kalup. To je bista u vosku. Ostatak sam ja sklepaio kad sam bio u stanu danas po podne.“

„Ali zašto?“

„Zato, dragi moj Votsone, što imam najjače moguće razloge da neki ljudi misle da sam tu, dok sam u stvari na drugom mestu.“

„I mislio si da se tvoja soba nadzire?“

„Znao sam da je nadziru.“

„Ko?“

„Moji stari neprijatelji, Votsone. Šarmantno društvo čiji vođa leži u rajhenbaškom vodopadu. Sećaš se da su oni znali, i samo su oni znali, da sam još živ? Verovali su da ću se pre ili kasnije vratiti u svoj stan. Stalno su ga nadzirali, i jutros su me videli da ulazim u stan.“

„Kako znaš?“

„Jer sam prepoznao stražara kad sam gledao kroz prozor. On je prilično bezopasan tip, zove se Parker, i po profesiji je dželat. On me nije brinuo. Ali me je zabrinuo mnogo opasniji čovek koji stoji iza njega, bliski Morijartijev prijatelj, čovek koji me je gađao kamenjem sa litice, najlukaviji i najopasniji kriminalac u Londonu. Taj čovek me lovi večeras, Votsone, i to je čovek koji nema pojma da mi lovimo njega.“

Planovi mog prijatelja su se postepeno otkrivali. Iz ovog pogodnog skrovišta trebalo je da posmatramo posmatrača a da tragačima budemo na tragu. Ona bista bila je mamac, a mi smo bili lovci. Stajali smo ćutke u tami i gledali užurbane figure kako promiču ispred nas. Holms je bio ćutljiv i nepokretan, ali sam video da je vrlo napet i da intenzivno posmatra gomilu prolaznika. Bila je tamna i nemirna noć, i vetar je zviždao niz dugu ulicu. Prolazilo je mnogo ljudi, većina umotana u kapute i šalove. Učinilo mi se par puta da sam neku figuru već video, a naročito sam primetio dva čoveka koji su izgledali kao da se kriju od vetra u ulazu kuće malo dalje uz ulicu. Pokušao sam da skrenem prijatelju pažnju na njih, ali je on nestrpljivo uzviknuo i nastavio da bulji u ulicu. Više puta je zatoptao nogama i brzo dobio prstima po zidu. Bilo je očito da mu postaje nelagodno i da mu se planovi

ne odvijaju kako je zamislio. Najzad, kad se približila ponoć i ulica se polako raščistila, počeo je da hoda uzrujano po sobi. Taman sam hteo da mu nešto kažem, kad sam digao pogled na osvetljeni prozor, i opet se iznenadio skoro isto kao ranije. Zgrabio sam Holmsa za ruku i pokazao mu gore.

„Senka se pomerila!”, uzviknuo sam.

I zaista, nije nam više bio okrenut profil, već leđa.

Tri godine zacelo nisu kod Holmsa ublažile njegovu oštru ćud ni njegovo strpljenje.

„Naravno da se pomerila”, rekao je. „Zar misliš da sam takva šepRTLja, Votsone, da stavim lutku i očekujem da na to tek tako nasednu najbistriji umovi Evrope? Mi smo u ovoj sobi dva sata, i gđa Hadson ju je pomerala osam puta, na svakih petnaest minuta. Radi to s prednje strane, tako da joj se senka ne vidi. Ah!”, zadržao je dah od uzbuđenja, i na nejasnom svetlu sam video kako se naginje, sav krut od pažnje. Ulica je bila savim prazna. Ona dva čoveka su možda još bila u ulazu, ali se više nisu videli. Sve je bilo mirno i mračno, osim onog sjajnog žutog prozora pred nama sa crnom figurom u središtu. Opet sam u potpunoj tišini čuo kako Holms tiho šišti, kao kad je vrlo uzbuđen. Trenutak kasnije povukao me je u najtamniji ugao sobe, i stavio mi prst na usta. Držao me je drhtavom rukom. Nikad nisam video svog prijatelja tako uzbuđenog, mada je pred nama bila pusta i mirna ulica.

Ali iznenada sam čuo ono što su njegova oštra čula već registrovala – tih, pritajen šum, ali iz same kuće u kojoj smo bili skriveni. Neka vrata su se otvorila i zatvorila. Trenutak kasnije čuli su se koraci niz hodnik – prigušeni, ali su se ipak čuli u praznoj kući. Holms se pribio uza zid i ja sam učinio isto, sa rukom na dršci revolvera. Zureći kroz tamu, video sam nejasan obris čoveka, za nijansu tamniji od tame otvorenih vrata. Na trenutak je zastao, i onda se ušunjao u sobu. Bila je na manje od tri jarde od nas, ta zlokobna figura, i spremio sam se na njen napad, a onda sam shvatio da nas ona uopšte ne primećuje. Prošao je pored nas, prišunjao se prozoru, i vrlo tiho ga otvorio jedno pola stope. Kad se sagnuo na visinu tog otvora, svetlost ulice, nepomućena prljavim staklom, sasvim mu je obasjala lice. Čovek je izgledao van sebe od uzbuđenja. Oči su mu sijale kao zvezde, a crte lica se grčile. Bio je to postariji čovek, tankog, šiljatog nosa, visokog golog čela i velikih sivih brkova. Šešir mu je bio zabačen na potiljak, a košulja sijala iz crnog kaputa. Bio je mršav i tamnopus, duboko izboranog lica. U ruci je imao nešto što je ličilo na štap, ali kad je to stavio na pod čuo se metalan zvuk. Onda je iz džepa kaputa izvadio neki masivan predmet, i pozabavio se nečim što je završilo glasnim, oštrim škljocanjem, kao da je neka opruga ili reza pala na svoje mesto. Još klečeći na podu, nagnuo se napred i prebacio svu svoju težinu i snagu na neku polugu, i začusmo škripu, nakon čega je nešto opet škljocnulo. Zatim se uspravio, i video sam da u ruci drži neku vrstu puške, sa čudno izvijenim kundakom. Otkoči zatvarač, napuni pušku i zatvarač ponovo škljocnu. Onda je, kleknuvši, naslonio kraj cevi na osnovu otvorenog prozora, i video sam kako mu dugi brkovi padaju preko kundaka, a oči sijaju dok gleda preko nišana. Pritisnuo je obarač.

Čuo se čudan, glasan fijuk i dug, srebrnast zveket slomljenog stakla. U tom trenutku je Holms skočio kao tigar na leđa strelcu i bacio ga potrbuške. Ali se on u trenu digao, i grčevitom snagom zgrabio Holmsa za vrat; onda sam ga ja udario po glavi drškom pištolja, i on opet pade na pod. Skočio sam na njega, i čuo sam kako moj drug duva u pištaljku. Na pločniku se čuo bat nogu, i dva uniformisana policajca i jedan detektiv u civilu jurnuše kroz prednji ulaz u sobu.

„Vi ste, Lestrejde”, rekao je Holms.

„Da, g. Holmse. Uzeo sam taj posao na sebe. Dobro je što ste opet u Londonu, gospodine.”

„Mislim da vam treba malo nezvanične pomoći. Tri nerešena ubistva u godinu dana ne služe vam na čast, g. Lestrejde. Ali ste rešili Molzijsku misteriju za manje vremena nego obično – to jest obavili ste to prilično dobro.”

Svi smo poustajali, naš zatočenik je disao teško, dok su ga držala dva krupna policajca. Na ulici su već počeli da se okupljaju radoznalci. Holms je prišao prozoru, zatvorio ga i spustio roletnu. Lestrejde je izvadio dve sveće, a policajci su otkrili svoje lampe. Najzad smo mogli da lepo vidimo uhvaćenog čoveka.

Bilo je to vrlo muževno ali i zlokobno lice. Sa čelom filozofa i vilicom sladostrasnika, taj čovek mora da je imao velike kapacitete i za dobro i za zlo. Ali su se u njegovim surovim plavim očima, poluspuštenih, ciničnih kapaka, u divljem, agresivnom nosu i pretećim niskim obrvama videli najjasniji prirodini signali za opasnost. Nije obraćao pažnju ni na koga od nas, već mu je pogled bio prikovan za Holmsovo lice s izrazom punim mržnje i zaprepasćenja. „Ti, đavole”, mucao je. „Lukavi, lukavi đavole!”

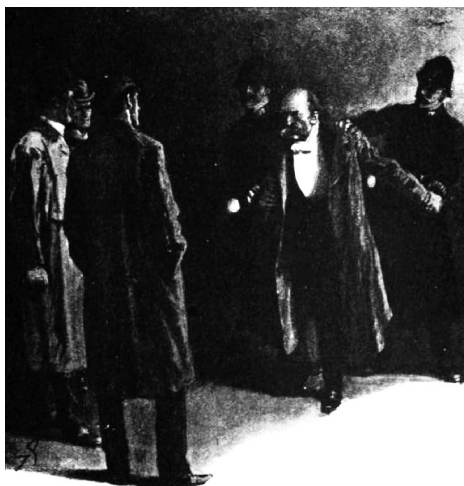
„A, pukovniče”, rekao je Holms, nameštajući svoju izgužvanu kragnu. „Putovanja završavaju sastancima ljubavnika’ – kako kaže onaj stari komad. Mislim da nisam imao zadovoljstvo da vas vidim otkako ste me počastvovali svojom pažnjom na zaravni iznad rajhenbaškog vodopada.”

Pukovnik je i dalje zurio u mog prijatelja kao u transu. „Ti lukavi, lukavi đavole!”, ponavljao je.

„Još vas nisam upoznao”, kazao je Holms. „Ovaj gospodin je pukovnik Sebastijan Moran, nekad u indijskoj armiji Njenog veličanstva, i najbolji lovac na visoku divljač u našoj Istočnoj imperiji. Mislim da sam u pravu, pukovniče, kad kažem da je vaš ulov tigrova još bez premca?”

Žestoki starac nije ništa rekao, već je i dalje zurio u mog prijatelja. Sa svojim divljim očima i nakostrešenim brkovima bio je i sam čudesno sličan tigru.

„Čudi me da je moja vrlo jednostavna varka mogla da prevari starog lovca na divlje zveri”, rekao je Holms. „Ona mora da vam je vrlo poznata. Zar niste nikad vezali jare pod drvetom, popeli se s puškom, i čekali da taj mamac privuče tigra? Ova napuštena kuća je moje drvo a vi ste moj tigar. Verovatno ste imali sa sobom i druge lovce ako bude više tigrova ili, što je malo verovatno, da sami promašite. Ovo su”, pokazao je na nas okolo, „moji drugi lovci. Paralela je potpuna.”

Pukovnik Moran je skočio napred besno režeći, ali su ga policajci povukli nazad. Na licu mu se video strahovit bes.

„Priznajem da ste mi priredili jedno malo iznenađenje”, nastavio je Holms. „Nisam očekivao da ćete sami upotrebiti ovu napuštenu kuću i ovaj zgodni prednji prozor. Mislio sam da ćete delovati s ulice, gde su vas čekali moj prijatelj Lestrejđ i njegovi ljudi. S tim izuzetkom sve je išlo po planu.”

Pukovnik Moran se okrenuo inspektoru.

„Možda imate ili nemate za šta da me uhapsite”, rekao je, „ali sigurno nema razloga da budem izložen ruganju ovog čoveka. Ako sam u rukama zakona, neka se stvari obavljaju zakonskim putem.”

„Pa, to je dosta razborito”, rekao je Lestrejđ. „Nemate više ništa da kažete, g. Holmse, pre nego što krenemo?”

Holms je uzeo moćnu pušku sa poda i razgledao joj mehanizam.

„Divno i jedinstveno oružje”, rekao je. „Bešumno i strahovito snažno. Znao sam Fon Herdera, slepog nemačkog mehaničara, koji ga je konstruisao po porudžbini profesora Morijartija. Godinama znam da postoji, ali nikad nisam imao priliku da njom rukujem. Preporučujem je vašoj pažnji, g. Lestrejđe, kao i metke koji idu uz nju.”

„Budite sigurni da ćemo se pozabaviti njome, g. Holmse”, rekao je Lestrejđ, dok je celo društvo izlazilo na vrata. „Imate li još nešto da kažete?”

„Samo da pitam za šta ćete ga optužiti?”

„Za šta? Pa, naravno, za pokušaj ubistva g. Šerloka Holmsa.”

„Ne, ne, Lestrejđe. Ja predlažem da se uopšte ne spominjem u ovom slučaju. Vama, i samo vama, pripada zasluga za važno hapšenje koje ste obavili. Da, Lestrejđe! Čestitam vam. S vašom uobičajenom mešavinom lukavosti i smelosti uhvatili ste ga.”

„Koga, g. Holmse!?”

„Čoveka kojeg policija uzalud goni – pukovnika Sebastijana Morana, čoveka koji je ubio plemenitog Ronalda Adera metkom iz puške kroz otvoren prozor na pročelju Park Lejna 427, 30. prošlog meseca. To je optužba, Lestrejđe. A sad, Votsone, ako ti ne smeta

promaja zbog razbijenog prozora, mislim da će ti pola sata sa cigarom u mojoj radnoj sobi biti prilično zabavno.”

Naš stari stan ostao je nepromenjen pod nadzorom Majkrofta Holmsa i staranjem gđe Hadson. Kad sam ušao, video sam, istina, neuobičajenu urednost, ali su stari orijentiri bili svi na svom mestu. Bio je tu hemijski ugao i kiselinom obojen, pretrpan sto od jelovine. Na polici je bio niz zastrašujućih albuma za isečke i referentnih knjiga koje bi mnogi naši sugrađani tako rado spalili. Dijagrami, kutija za violinu, i postolje za lulu – čak i persijska papuča s duvanom – sve je bilo tu. U sobi su bili gđa Hadson, koje se ozarila kad smo ušli, i voštana obojena bista mog prijatelja, sasvim verna, koja je imala tako važnu ulogu u avanturama te večeri. Stajala je na stočiću, sa starom Holmsovom kućnom haljinom tako prebačenom preko nje da je iluzija sa ulice stvarno bila potpuna.

„Preduzimali ste sve mere opreza, gđo Hadson?”

„Prilazila sam joj na kolenima, gospodine, kao što ste mi i rekli.”

„Odlično, obavili ste stvar vrlo dobro. Jeste li primetili gde je tane otišlo?”

„Da, gospodine. Bojim se da je pokvarilo vašu lepu bistu, jer joj je prošlo tačno kroz glavu i spljoštilo se o zid. Uzela sam ga sa tepiha. Evo ga!”

Holms ga je dodao meni. „Mek revolverski metak, kao što vidiš, Votsone. Ima genijalnosti u tome, jer niko ne bi očekivao da se ovakva stvar ispali iz vazdušne puške. U redu, gđo Hadson, mnogo vam hvala na pomoći. A sad, Votsone, sedi opet u svoju staru fotelju, jer ima više stvari o kojima želim s tobom da raspravim.” Odbacio je otrcani redengot, i opet je bio stari Holms u kućnoj haljini koju je uzeo sa svoje lutke.

„Živci starog lovca na zveri još su čvrsti, a oko još oštro”, rekao je smejući se dok je razgledao smrskano čelo svoje biste.

„Tačno u potiljak i kroz mozak. Bio je najbolji strelac u Indiji, i mislim da od njega u Londonu nema mnogo boljih. Jesi li uopšte čuo za njega?”

„Nisam.”

„Da, slava prolazi! Ali, ako se dobro sećam, ti nisi bio čuo ni za profesora Morijartija, koji je bio jedan od najvećih umova ovog veka. Dodaj mi, molim te, moj indeks biografija s police.”

Prevrtao je polako stranice, zavaljen u fotelji i puštajući velike kolutove dima iz cigare.

„Moja zbirka pod M je baš lepa”, rekao je. „Dovoljan je sam Morijarti da proslavi svako slovo, a evo i Morgana trovača, i onog Meridjua strašne memorije, i Metjusa, koji mi je izbio levi očnjak u čekao-nici na Čering Krosu i najzad, tu je i naš večerašnji prijatelj.”

Dao mi je knjigu, i pročitao sam:

„Moran, Sebastijan, pukovnik. Nezaposlen. Ranije u Bengalorskim pionirima. Rođen u Londonu 1840. Sin ser Ogastusa Morana, bivšeg britanskog ministra u Persiji. Pohadao Iton i Oksford. Služio u Džovaki pohodu, Avganskom pohodu, bici kod Čarasijaba, Šerpuru i Kabulu. Autor knjiga: Opasne divljači zapadnih Himalaja, 1881; Tri meseca u džungli, 1884. Adresa: ulica Kondit. Klubovi: Anglo-indijski, Tankervil, i Bagatel kartaški klub.”

Na margini je bilo napisano Holmsovom preciznom rukom: „Drugi najopasniji čovek u Londonu.”

„Ovo je zapanjujuće!”, rekao sam vraćajući mu knjigu. „Pa on ima karijeru časnog vojnika.”

„Da”, odgovorio je Holms. „Do jedne tačke je i radio dobro. Bio je uvek čovek gvozdениh nerava, i još se priča u Indiji kako je spузao u kanal za ranjenim tigrom. Poneko drvo, Votsone, raste do izvesne tačke i onda se čudno izvitoperi. Viđaćeš to često kod ljudi. Moja teorija je to da individua predstavlja u svom razvoju celi niz svojih predaka, i da je takav iznenadni zaokret prema dobru ili zlu, posledica nekog uticaja koji je ušao u liniju njegovih predaka. Ta osoba postaje, takoreći, sažetak istorije sopstvene porodice.”

„To je nadasve maštovito”, rekao sam.

„Pa, ne tvrdim da je tačno. Šta god da je uzrok, pukovnik Moran je krenuo stranputicom. Mada tamo nije napravio nikakav javni skandal, ipak mu je Indija postala prevruća. Povukao se, vratio u London, i opet stekao loš glas. Onda ga je potražio profesor Morijarti, kojem je neko vreme bio šef štaba. Morijarti ga je izdašno snabdevao novcem i koristio ga samo u par poslova vrlo visoke klase, koje običan kriminalac nije mogao obaviti. Možda se sećaš smrti gđe Stjuart, iz Lodera, 1887. godine. Ne? Pa, siguran sam da je iza njega stajao Moran; ali nije se moglo ništa dokazati. Pukovnik je bio tako spretno skriven da čak ni kad je Morijartijeva banda bila slomljena, nismo mogli da ga optužimo ni za šta. Sećaš se onda kad sam došao kod tebe i tražio da spustiš kapke na prozorima? Sigurno si mislio da fantaziram. Ali tačno sam znao šta radim, jer sam znao za tu izvršnu pušku, i da je u rukama jednog od najboljih strelaca na svetu. Kad smo bili u Švajcarskoj, pratio nas je s Morijartijem, i sigurno mi je on priredio onih strašnih pet minuta na zaravni kod Rajhenbaha.

„Naravno da sam pratio štampu dok sam bio u Francuskoj, i vrebao priliku da ga ščepam. Dok god je on bio slobodan u Londonu, moj život nije mnogo vredeo. I danju i noću bi se nadamnom nadnosila senka, i pre ili kasnije bi mu se ukazala prilika. I šta sam mogao da uradim? Nisam ga mogao ubiti čim ga vidim, jer bih i sam završio iza rešetaka. Nije bilo koristi ni prijaviti ga. Sud ne može delovati na osnovu nečega što može da bude samo neosnovana sumnja. Nisam mogao ništa učiniti. Ali sam pratio vesti o kriminalu, znajući da je pre ili kasnije moj. Onda se desila smrt tog Ronalda Adera. Najzad sam dobio priliku! Znajući ono što sam znao, bio sam siguran da je to uradio pukovnik Moran. Igrao je karte s tim momkom; pratio ga je kući iz kluba; ubio ga je kroz otvoren prozor. Nije bilo sumnje u to. Meci su bili već dovoljni da mu stave omču oko vrata. Odmah sam došao. Video me je njegov stražar, i znao sam da ga je odmah obavestio. Nije mogao da ne poveže moj izne-

nadni povratak sa njegovim zločinom, i strašno se uzburnio. Bio sam siguran da će pokušati da me sredi odmah, i da će zato poneti svoje ubilačko oružje. Postavio sam mu odličnu metu na prozoru, i javivši policiji da će možda biti potrebna – usput, Votsone, to su oni koje si primetio u onom ulazu – zauzeo sam ono što sam smatrao dobrom osmatračnicom, i ne sanjajući da će on izabrati istu tačku za svoj napad. A sad, dragi moj Votsone, da li ti je još nešto nejasno?”

„Da”, rekao sam. „Nisi mi objasnio koji je bio motiv pukovnika Morana da ubije Ronaldada Adera?”

„Ah! Dragi moj Votsone, tu zalazimo u nagađanja u kojima bi mogao omanuti i najlogičniji um. Svako može formirati sopstvenu hipotezu na osnovu sadašnjih dokaza, i tvoja može biti tačna kao i moja.”

„Znači imaš neku?”

„Mislim da nije teško objasniti činjenice. Saznalo se u istrazi da su pukovnik Moran i mladi Ader zajedno dobili na kartama znatnu sumu novca. Sad, Moran sigurno igra prljavo – to znam već dugo. Verujem da je na dan ubistva Ader otkrio da je Moran varao. Verovatno ga je pozvao da mu to nasamo kaže, i zapretio mu da će ga odati ako dobrovoljno ne napusti klub i obeća da se više neće kartati. Mladić kao Ader verovatno ne bi odmah napravio gadan skandal sramoteći tako čuvenog čoveka koji može da mu bude otac. Dakle verovatno je postupio tako. Isključenje iz klubova bilo bi propast za Morana, koji je živeo od svojih nepoštenih dobitaka. Zato je ubio Adera, koji je tad računao koliko novca treba sam da vrati, jer nije hteo da se okoristi prljavom igrom svog partnera. Zaključao se da ga dame ne iznenade i pitaju kakva su to imena i novac. Prolazi li?”

„Siguran sam da si pogodio.”

„Potvrdiće se ili opovrgnuti na suđenju. U međuvremenu, šta god da bude, pukovnik Moran nam više neće praviti probleme, čuvena fon Herderova puška krasiće muzej Skotland jarda, a Šerlok Holms je opet slobodan da posveti svoj život ispitivanju zanimljivih problemčića koje nudi život Londona.”